

Postmoderna a pluralismus:

Proč postmoderna a pluralismus? Wolfgang Welsch téměř před pětadvaceti lety napsal, že jádro radikálních koncepcí postmoderny vidí jako „radikální pluralitu“. Neustále rostou nové životní formy, odlišné interpretační systémy i orientace. Ve filosofii se s problémem plurality setkáváme již u Immanuela Kanta, díky jeho analytickému zkoumání různých typů racionality.¹ Ovšem za „hláskou troubu“ či exemplární postavu pluralitního myšlení je, podle mnohých autorů zabývajících se problémem plurality a překonávání metafyziky a moderny, považován Friedrich Nietzsche. A to především v Deleuzeově monografii o Nietzschem, kde postuluje pluralitu jako esenci Nietzscheova myšlení. U Derridy je tato esence přisuzována tvorbě „nového“ písma (pluralistického písma), jenž je schopno předložit více řečí a skrze syntaktické možnosti je tak spojit ve více textů. Dave Robinson pak ve studii Nietzsche a postmodernismus popisuje Nietzscheho za perspektivistu, pluralistu a „antifilosofo“. Začneme ale nejprve tím co je postmoderna. V knize *Unsere postmoderne Moderne* od Wolfganga Welsche z roku 1987 se setkáváme s obsáhlým výkladem dějin pojmu „postmoderna“ a to hned v několika okruzích. Snad poprvé se adjektivum „postmoderní“ objevuje kolem roku 1870 u salónního malíře Johana Watkinse Chapmana. Jenž hovoří o tom, že se spolu s kolegy dostaly k postmoderní malbě. (Je to právě období, kdy Nietzsche přechází od exaktní filologické metody k filosofické spekulaci.) „Podruhé se adjektivum „postmoderní“ objevuje až v roce 1917 u Rudolfa Pannwitz. V *Die Krisis der europäischen Kultur* mluví Pannwitz o postmoderním člověku.“² V této eseji se ovšem nebudeme zabývat epistemologickou genetikou, ani biologickou ontologií ovlivněnou darwinismem a evoluční biologii, které navazují na newtonovskou mechaniku či přírodní filosofii.

S termínem „postmoderní“ se také setkáváme u literárního vědce Federica de Oníze (španělské a hispánské básnictví v období mezi lety 1905-1914).

Co se týče teorií společenského vývoje a politiky, objevuje se pojem „post-moderní“ v encyklopedickém díle Arnolda Toynbee *A Study of History* (1947). „Rokem postmoderny je podle Toynbeeho 1875 a jejím poznávacím znamením je přechod politiky od národně-státního myšlení ke globální interakci. Dosud konstatovaná nejistota a disparátnost termínu - jednou se týká malířství, jednou celé kultury, pak zase speciálně literatury a nakonec politiky - odpadá teprve v momentě jisté konsolidace, kdy se tento výraz stává vůdčím pojmem kontinuální diskuse. K tomu došlo na sklonku 50. let v USA.“³ A to především v literatuře: Irwing Howe, Harry Levin (nostalgie, rezignace) dále u kritiků Leslieho Fiedlera a Susan Sontagové, tentokrát již v pozitivním hodnocení „post-moderní“ literatury jako vyústění nového spojení literatury pro masy a pro elity. Na tomto místě se v literárních diskusích také setkáváme s termínem polydiskursivita. „Postmoderní fenomény existují tam, kde se uplatňuje zásadní pluralismus diskursů, modelů a způsobů jednání, a to nikoli jen v různých dílech vedle sebe, ale v jednom a tomtéž díle.“⁴

¹ GILBERT a KUHN. *Dějiny estetiky*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965, s. 259.

² WELSCH, Wolfgang. *Postmoderna, pluralita jako etická a politická hodnota*. Praha: Koniasch Latin Press, 1993, s. 19.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

V architektuře se v roce 1975 setkáváme s pojmem postmoderna u Charlese Jenckse, jež byl jejím směrodatným propagátorem. Podle Jenckse je postmoderní architektura „řeč, která něco sděluje jak elitě, tak člověku z ulice“. ⁵ Vyžaduje v ní vícenásobné zakódování vzhledem k momentální diskontinuitě kultur vkusu. Co se sociologie týče, prvně se s pojmem postmoderna setkáváme v roce 1968 u Amaitaie Etzioniho a jeho popisu komunikačních technologií. A také u sociologa Daniela Bella a to především ve spojitosti s „postindustriální společností“. Nás bude asi nejvíce zajímat průnik výrazu „postmoderna“ do filosofie. Tuto událost datujeme k roku 1979, kdy Jean-Francois Lyotard publikoval spis *La Condition postmoderne*. ⁶ „Postmoderna se zde vymezuje především jako „konec meta-vyprávění“, která v moderně vždy udávala vůdčí ideu. Postmoderna začíná tam, kde končí celek - nejen jako realita, ale i jako přání. Nová vize se zaměřuje na mnohost rozdílných jazykových her, forem jednání, životních způsobů a koncepcí vědění.“ ⁷

Podle Wolfganga Welsche může mít pluralita problematické důsledky a to především v odlišné diferenční hloubce obcí, kdy na každou otázku může existovat několik rovnoprávných odpovědí. Tyto zásadní otázky rozebírá v díle *Wege aus der moderne* z roku 1988. „S kvantitativním nárůstem plurality se změnila i jejich kvalita, extenzivita je spojena s intenzifikací. S rostoucím počtem systémů pravidel a smyslu se zvyšuje také orientační nejistota. Nadále už nic nemůže platit jako samozřejmé, všechno lze posuzovat různě z rozdílných perspektiv.“ ⁸ Tato rezolutní pluralita vznikla vývojem moderny a je současnou situací postmoderny. Je to očistná doba přizpůsobení a rozvíjení všech možností, společenského a technického vývoje, které se budeme muset naučit přijmout a respektovat. Proto při našem vybírání, z obrovské masy určené ke spotřebě vybírejme „principem výběravým“. A mnohého nechme propadnout.

Zde už také vyplývá najevo Nietzscheho nabádání k přehodnocení všech hodnot. K pokládání otázek, k nimž nikdo nemá odvahy. K novým uším pro novou hudbu. Novým očím pro to, co je nejvzdálenější. A vůle k ekonomii velkého stylu. Nietzscheho „Dionýský“ člověk „je stále ve své společnosti, ať se stýká s knihami, lidmi či krajinami. Jemu chutná, co se mu hodí. Ctí tím, že volí, připouští a důvěřuje.“ ⁹

⁵ WELSCH, Wolfgang. *Postmoderna, pluralita jako etická a politická hodnota*. Přel. Břetislav Horyna, Praha: Koniasch Latin Press, 1993, s. 20.

⁶ LYOTARD, Jean-Francois. *O postmodernismu: postmoderno vysvětlované dětem, postmoderní situace*. Přel. Jiří Pechar, Praha: Filosofia, 1993.

⁷ WELSCH, Wolfgang. *Postmoderna, pluralita jako etická a politická hodnota*. Přel. Břetislav Horyna, Praha: Koniasch Latin Press, 1993, s. 20.

⁸ *Ibidem*, s. 24.

⁹ NIETZSCHE, Friedrich. *Duševní aristokratismus*. Přel. Vítězslav Tichý, Praha: Hendriada, 1940, s. 41.

Literatura:

GILBERT a KUHN. *Dějiny estetiky*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965.

HENCKMANN, Wolfhart. *Estetický slovník*. Přel. Dušan Prokop, Praha: Svoboda, 1995.

LYOTARD, Jean-Francois. *O postmodernismu: postmoderno vysvětlované dětem, postmoderní situace*. Přel. Jiří Pechar, Praha: Filosofia, 1993.

NIETZSCHE, Friedrich. *Duševní aristokratismus*. Přel. Vítězslav Tichý, Praha: Hendriada, 1940.

SOURIAU, Étienne. *Encyklopedie estetiky*. Přel. Anna Krejzlová, Praha: Victoria Publishing, 1994.

WELSCH, Wolfgang. *Postmoderna, pluralita jako etická a politická hodnota*. Přel. Břetislav Horyna, Praha: Koniasch Latin Press, 1993.